

“ VÝŠKA POSTAVY MUŽŮ V PRŮBĚHU STALETÍ”

Katedra antropologie a genetiky člověka,
Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova, Praha, 2006

Stěžejním cílem předkládané diplomové práce bylo vyhodnotit variabilitu výšky postavy mužů na našem území od mladší doby kamenné po současnost. Předpokladem bylo tedy nasbírat dostatečně velké soubory mužských koster z jednotlivých pravěkých (historických) období, naměřit délkové rozměry jejich dlouhých kostí končetin a posléze ověřit změny výšky postavy v posledních zhruba sedmi tisíci letech. Téma je rozhodně zajímavé a smysluplné. Práce se realizovala v rámci širšího výzkumného projektu antropologického oddělení Národního muzea v Praze, jehož záměrem je získání biologických charakteristik pravěkého osídlení našeho území.

Práce studentky obsahuje 107 stran a je rozdělena do osmi kapitol včetně přílohy. Kapitola 2 „Teoretická část“ odpovídá literárnímu přehledu o možnostech odhadu výšky postavy z lidských kosterních pozůstatků. Další „Praktická část“ obsahuje tři podkapitoly: „Materiál“, „Metoda“ a „Výsledková část“. Následující členění je již klasické. Autorka se pro zvládnutí tematiky seznámila se zhruba 70 odbornými pracemi. Zastoupení vlastní, výsledkové a teoretické části je víceméně rovnoměrné. V přílohách (21 stran) jsou uvedeny délkové rozměry kostí stehenních a pažních a odvozené výšky postavy jedinců. Posloupnost kapitol resp. jejich podkapitol je logická. Text je srozumitelný, přehledný, dobře slohově formulován. I když se v práci vyskytují některé nepřesné slovní obraty, její obsah je kvalitní.

Cíle, které si autorka stanovila v úvodu práce, plně splnila. Za velké pozitivum práce považuji již samotné nasbírání vstupních dat, tj. rozměrů kosti stehenní a pažní. Připomínky, které k práci mám, nejsou zásadní, zpravidla se týkají „archeologické“ problematiky.

V kapitole 2.7 „Charakteristika srovnávaných historických období“ (strana 24-34) jsou citovány práce, z nichž autorka při sepsání této části čerpala, až v závěru. S ohledem na skutečnost, že v této části je zmíněna řada hypotetických informací (např. pokud jde o lov a stravu nositelů řivnačské a knovízské kultury), považoval bych za vhodnější citovat práce přímo v textu. Pojem „historická období“ je nepřesný, zpravidla jde o pravěká období.

U podkapitoly „Určování pohlaví na kostře“ by mělo být u „aspektivních znaků“ (strana 40) zdůrazněno, že nejspolehlivěji lze pohlavní příslušnost určit na základě pánevních kostí. Pouze u této kosti nemusíme brát ohled na velikost pohlavního dimorfismu, který nebyl u pravěkých (historických) populací stejný. U lebky a u metrického hodnocení pohlaví by zase naopak mělo být uvedeno, že je nutná brát v úvahu velikost pohlavního dimorfismu příslušné populace. Autorka neuvedla na základě kterých „konkrétních“ metod určila pohlavní příslušnost koster, když tento údaj nebyl k dispozici v databázi pracoviště (např. lokality v Moravském zemském muzeu).

Podkapitolu „S ohledem na čas“ bych nazval „Srovnání pravěkých období a kultur“

V materiálu není uvedeno jaké lokality byly z jednotlivých období (a institucí) zpracovávány. Lokality jsou sice zmíněny v příloze, kde ovšem je řada nepřesností např. u „Vratislavského paláce“ by měla být uvedena Praha 1, u lokality „Horné Krškany“ Nitra atd. Nevím např. o jakou lokalitu jde v případě lokality „Kostel“, stejně tak „Předhradí“. Autorka měla také u jednotlivých metrických údajů uvést číslo archeologického objektu (hrobu).

Nepřesnosti jsou v případě chronologického rozdělení zpracovávaných lokalit. Toto platí obzvláště „Příloze“ práce. Autorka někdy pod pojmem doba uvádí archeologické kultury. Například místo „Doba: mladší bronz, bylanská, lužická mohylová, podolská“ by bylo lépe uvést „mladší fáze doby bronzové“ a v rámci ní zmíněny archeologické kultury „lužická“, „bylanská“ atd. Místo „Doba: Kelti a latén“ by bylo vhodnější uvést „laténské období“. Neexistuje doba: Slované a zmíněná období – velkomoravské a hradištní - se překrývají. Velkomoravské období je střední fází doby hradištní. Lépe uvést např. období středověku, v rámci kterého by se vyčlenilo velkomoravské období.

V podkapitola „Charakteristika souborů“ (strana 55-75) jsou výsledky pro jednotlivá období či kultury přehledně uvedeny, ale nejsou okomentovány. Stačilo by shrnutí v jednom odstavci.

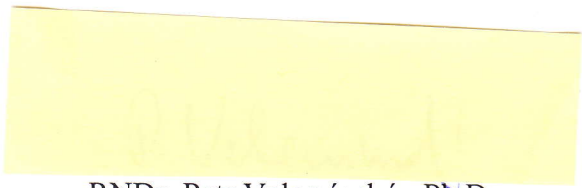
V podkapitole „Srovnání s klimatem“ (strana 90-92) není citována práce z které autorka čerpala informace o klimatu (průměrných teplotách) v jednotlivých obdobích pravěku. Nejspíše jde o práci Svobody a kol. z roku 2003, ale tato práce není citována v literatuře. Zařazení podkapitol „Životní podmínky“ a „Srovnání s klimatem“ považuji za zajímavé a jsou rozhodně pozitivem práce.

I přes výše uvedené připomínky považuji celkově práci za kvalitní a jak jsem již uvedl, splnila všechny v úvodu stanovené cíle. Jde o první práci, která charakterizuje časovou variabilitu výšky postavy mužů na našem území tak podrobně a v takovém rozsahu

hodnocených případů. Výsledky jsou logicky a přehledně seřazeny a v kapitole „Závěr“ i jasně shrnuty. Předpokladem pro její úspěšnou realizaci byl časově náročný sběr vstupních dat a v souvislosti s jejich vyhodnocením i vhodná volba a zvládnutí statistických metod. Zde autorka mohla využít svou profesní specializaci „matematiku“. Ocenil bych, že statistické zpracování provedla sama na základě konzultací s doc. Karlem Zvárou.

Práci Terezy Měrtlové považuji za kvalitní. Její závěry mají význam pro budoucí bioarcheologické studie. Její úroveň plně splňuje nároky kladené na diplomové práce studentů učitelského zaměření “biologie-matematika”. Doporučuji proto její přijetí.

V Praze 23. září 2006

RNDr. Petr Velemínský, Ph.D

Národní muzeum
antropologické oddělení
Václavské nám. 68,
115 79 Praha 1